17
3

Philatelica

Philatelica 2017/3

Tartalom / Content:

Severin Péter Czirók Dénes-:	Különlegességek a Meczenzéf-i posta működéséből Pecularities about the Operation Of the Meczenzéf Post Office	1.
Vas István	Magyarország Hírlapilleték bélyegei (1868–1889) Newspaper Tax Stamps of Hungary (1868–1889)	8.
Tóth György:	Kiegészítés a Pengő-fillér kiadásról megjelent cikkhez Addition to the Article of Pengo-filler issue	20.
Kőhalmi Csaba:	Bélyegfüzetek az egyetemes postaegyesület (UPU) 75. évfordulója alkalmából Stamp Booklets Issued for the 75th Anniversary of the Universal Postal Union	25.
Bob Morgan:	Bevezetés Magyarország vágott bélyegekkel bérmentesített elsőnapi leveleibe Introduction to Hungary's Promotional FDCs with Imperforate Stamps	33.
Hírek / News		40.

Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Fordítók / Translators:	Dr. Homonnay Géza, Kőhalmi Csaba, Szücs Károly.
Tanácsadók / Consultants	Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert Dr. Lővei György, a Gervay Alapítvány elnöke President of the Gervay Foundation Sebestyén T. Tamás, a Mafitt tagja / member of Mafitt Mervyn Benford, former President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

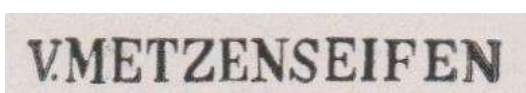
KÜLÖNLEGESSÉGEK A MECZENZÉF-I POSTA MŰKÖDÉSÉBŐL

SEVERIN PÉTER (PRÁGA) – CZIRÓK DÉNES (ZALAEGERSZEG)

1135-ben Mätzen grófnő alapított egy települést a mai Mecenzéf közelében, akinek a nevéből származhat valószínűleg a Metzenseifen, későbbiek során Meczenczéf község elnevezése. Mint bányásztelepülést az 1359-es évben említik először a vashámorok építése kapcsán. A bányászat és a vashámorok mellett a községben működtek még kovácsok, a mezőgazdaságban használatos eszközök készítői és az ezekkel kereskedők is, cipészek, lakatosok, asztalosok és nem utolsó sorban mezőgazdászok. A község Abaúj-Torna vármegyében feküdt, a Rozsnyó és Kassa közötti postaút kb. felénél.

A postahivatal első említése 1787-ből származik, az ismert első postabélyegzése pedig Térfi Béla kutatásai alapján 1825-ből.

Sajnos ebből a bélyegzésből jelenleg egy darab ismert példány létezéséről tudunk, amely a Bélyegmúzeumban található, azaz magán kézben ez a bélyegzés jelenleg még nem ismert.

A következő közismert ovális bélyegzés valószínűleg szintén már létezett 1825-ben és a bélyeg előtti időszakban 1847-ig használták.

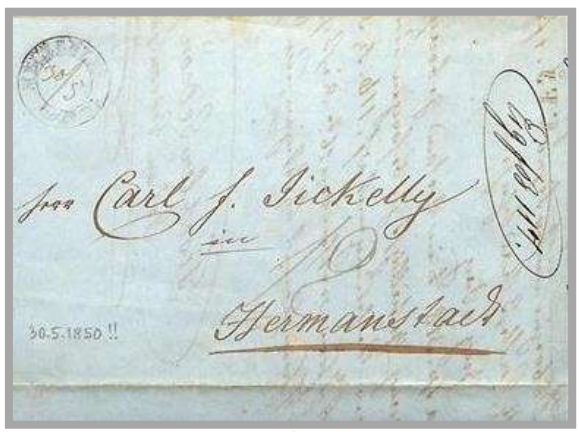
Franco-levél METZENSEIFFEN bélyegzéssel 1841-ből (Dr. H.K. gyűjt.)

Meczenzéf postahivatalának a harmadik bélyegzése a központilag gyártott kétkörös bélyegzés volt, amelynek felhasználása 1847-től kezdődött.

Portós levél 1847-ből MECZENZÉF kétkörös bélyegzéssel (Dr. J.R. gyűjt.)

Ez a kétkörös bélyegzés kiválóan ellátta feladatát 1847-48-49-es években, azonban az 1850-es év májusában tönkrement a belső dátumbetétje. Emiatt a bélyeg előtti időszak utolsó előtti napján (május 30.) feladott küldeményen már a dátumot a postamester kézzel írta be a bélyegzésbe.

Portós levél MECZENZÉF kétkörös bélyegzéssel és kézi dátumjelöléssel (ex. Dirnberger)

1850. június 1-én az osztrák postaigazgatás kibocsájtotta az első saját postabélyegét. Meczenzéf postahivatala a továbbiakban is még a bélyeg előtti korszak kétkörös-dátumbetétes bélyegzését használta. Az osztrák postabélyegek megjelenése utáni továbbra is problémák merültek fel a bélyegzés dátumbetétjével. Köszönhetően a kiterjedt postai levelezésnek lehetőség nyílt rekonstruálni a következő hónapok és évek alkotta korszakot.

A 35 éven át felépített adatbázis az I. bélyegkiadás használata időszakából (1850.06.01-től 1858.12.31-ig) 31 darab Meczenzéfből feladott levelet tartalmaz, ebből 6 darab vagy kézírásos dátumozással vagy pedig egyéb kézírásos értéktelenítéssel van ellátva.

Ajánlott levél (előoldali ajánlás!) 1850.06.07-én kézírásos dátummal (2007 Dunafila árverés)

A bélyeges időszak legkorábbi ismert levele kézírásos dátummegjelöléssel 1850.06.07-ről származik. Ennél a levélnél is egyértelmű, hogy elromlott vagy pedig valamilyen okból megrongálódott a bélyegzés dátumbetétje, így a postamester a dátumjelölési problémát kézileg oldotta meg - tollal beírta a feladás dátumát.

A következő levél az adatbázis szerint 1850.07.14-ről származik:

Az 1850.07.14-i feladási dátum és a helymegjelölés is egyértelmű a levél szövegrésze alapján.

Távolsági levél Meczenzéf-ből 1850.07.14-i dátummal

A fenti levél megerősíti, hogy a posta szerette volna elhárítani a bélyegzés hibáját és valószínűleg a postabélyegzőt elküldték központilag megjavíttatni, ezáltal egy ideig nem volt postabélyegzője a hivatalnak, így a fenti levelet tolláthúzással értéktelenítették.

Ezen feltevést támasztja alá a következő levél is 1850.8.28-ról, ahol a postamester a bélyeg előtti korszak kezdetén használt postai bélyegzést kereste elő a levél lebélyegzéséhez, valószínűleg azon okból, hogy nem volt más felhasználható postai bélyegzése.

1850.08.28-án feladott távolsági levél, ahol a bélyeg előtti időszakban használt ovális bélyegzéssel kezelték a levelet

A következő levelet 1850.10.30-án adták fel - itt már egyértelmű, hogy a postai bélyegző újból a postahivatal rendelkezésére állt, de az eredeti – javítatlan állapotban.

1850.10.30-án feladott távolsági levél, újból kézírásos dátummal

Az utolsó hasonló levél az adatbázis alapján 1850.12.24-i dátummal ismert.

1850.12.24-én feladott távolsági levél, az utolsó ismert kézírásos dátummal (ex.Dirnberger)

Ezt követően a következő levél 1851.03.29-ről ismert, amelyen azonban már az eredeti kétkörös-dátumbetétes bélyegzés látható és ahol már ez a hiba nem ismétlődik meg (képanyaga nem közölhető minőségű).

Vajon mi történhetett? A 19. század első felében a feladás helyének megjelölésén túl a feladás idejét-dátumát is fel kellett tüntetni. Ezen rendelet következtében olyan postai bélyegzőket kezdtek el gyártani, ahol a postabélyegzőn kihagytak egy részt a dátumbetétnek.

A dátumbetét naponta kivehető volt a bélyegzőből és a helyes beállítás után visszatehető volt az eredeti helyére. Ehhez a dátumbetét kivételéhez el kellett távolítani a betét rögzítésére szolgáló csavart. Valószínűleg itt történt valamilyen hiba a bélyegzővel, amelyet a postahivatalban nem tudtak eltávolítani és ezért elküldték javításra. (Lásd a fentebb ábrázolt leveleket július 14. és augusztus 28. között, amikor a kétkörös bélyegző nem volt a postán)

Úgy tűnik, hogy a gyártó cég nem javította meg a bélyegzőt és ezért azt ugyanúgy hibásan visszaküldte. Ebben az időben a postahivatalok nem közvetlenül a gyártótól rendelték meg a bélyegzőket, hanem a felettes postai szervtől, amely szerződéses beszállítókkal dolgoztatott. Valószínű, hogy a régi hibás bélyegzőt valamikor 1851 első negyedévében tudták csak kicserélni egy ugyanolyanra, mint az eredeti, vagy esetleg mégiscsak sikerült megjavíttatni? Elvégre a községben akadt jó néhány kisebb manufaktúra és céh, ahol ügyes mesteremberek dolgoztak.

Meczenzéf postahivatalának azonban van egy másik specialitása is, amely híressé teszi azt a gyűjtők világában, nevezetesen a „lépcsős bérmentesítés”. Ma már nehezen kikutatható az, hogy a Monarchián belül ki alkalmazta először az egymásra ragasztott bélyegek technológiáját, de az biztos, hogy azt legtovább a meczenzéfi postamester alkalmazta.

Az első felhasználásra az adatbázis alapján 1851 januárjában került sorra és az előző témával való összeköttetést is hivatott szolgálni, ugyanis ezen a levélen a dátumbetét fele már ott van, a másik fele még egyértelműen hiányzik.

1851 januárjában feladott távolsági levél Meczenzéfből lépcsős bérmentesítéssel és „januári" dátumbetéttel (ex.Dirnberger)

Mint az előző levélen látható is, a kezdeti időben az alsó bélyeg letakarása még csak kis mértékben került sorra, később a postamester azt olyan tökélyre fejlesztette, hogy az alsó bélyeg túlnyomó része már takarásra került.

1858.04.25-én feladott levél lépcsős bérmentesítéssel (ex. Wittenberg)

Több bélyeges bérmentesítés esetén a példa még jobban szembetűnő:

1853.10.04-én feladott távolsági levél lépcsős bérmentesítéssel (ex.Capellaro)

Nyolcadik súlyfokozatú ajánlott levél lépcsős bérmentesítéssel (ex. Jerger)

Itt nem egyedi esetről van szó, a postamester következetesen alkalmazta ezt a módszert, mint pl. az alábbi levélnél is:

1857.08.25-én kelt levél 9 db 1 kr-ossal lépcsős bérrmentesítéssel

Ha jól megfigyeljük az előbbi levelet, akkor megállapíthatjuk azt is, hogy a dátumbetét alkalmazásával még itt is probléma adódott, mivel az augusztust jelentő „8”-as szám fordítva került behelyezésre.

Álljon itt bizonyítékként még egy levél, amelyet ugyanazon a napon (ugyanazon a címre) adtak fel, úgyszintén lépcsős bérmentesítéssel:

Úgyszintén 1857.08.25-én kelt levél 9 db 1 kr-ossal lépcsős bérrmentesítéssel (A.B. gyűjt.)

Ez a lépcsős bérmentesítés ugyanúgy folytatódott 1858. után, a többi osztrák kiadásnál is.

Lépcsős bérmentesítésű levél Meczenzéfből (Dr.U.F.gyűjt.)

Ez a módszer még sokáig alkalmazásra került a postahivatalban, az utolsó levelek egyike 1865-ből származik:

1865.05.24-én feladott távolsági levél lépcsős bérmentesítéssel

Megfigyelhető ezeknél a lépcsős bérmentesítésű leveleknél, hogy pl. két bélyeg esetén a postamester csak egyszer használta a bélyegzőt, öt darabnál kétszer, kilenc darabnál csak háromszor, azaz a lépcsős bérmentesítések alkalmazása egyrészt

jelentős munkától szabadította meg a postamestert, illetve a bélyegző kopásánál is jelentős megtakarítást eredményezett.

Joggal merül fel a kérdés, hogy az 1850-es évben szerzett bélyegző kopási tapasztalat vajon szerepet játszhatott-e abban, hogy a postamester a lépcsős bérmentesítéseket még hosszú évekig módszeresen alkalmazta Meczenzéf postaállomásán?

A kérdésre a választ Bob Dylan híres dalának címével tudjuk csak megadni: „*The Answer Is Blowin' In The Wind*".

* * * * * * * * * *

Szerkesztői megjegyzések Vas István hírlapilleték-bélyegekről szóló, következő oldalon kezdődő tanulmányához.

Az írás még a szerző életében, ráragasztott színes fénykép illusztrációkkal, papírra nyomtatva érkezett lapunkhoz. A képek felbontása és színminősége ennek megfelelően sajnos nem felelt meg a Philatelica digitális számaiban megszokott magas színvonalnak. Ezért közös munkával terveztük azok újra-szkenneléssel való feljavítását még 2016 folyamán, amit Szerzőnk váratlan elhunyta azonban sajnos meghiúsított. Nagy szerencse volt, hogy a Philatelica jelen számának szerkesztése során Czirók Dénes jóvoltából végül mégis csak eljutottak hozzám a forrásgyűjtemény szkennelt oldalai. A fontosabb darabokat az utolsó pillanatban így végül mégis sikerült valamivel jobb minőségűre cserélnem.

A cikk nem tér ki rá, de a Vas-gyűjtemény lapjain a CD mellékletem levő szkennelt anyag tanúsága szerint a Katonai Határőrvidék hírlapilleték bélyeg egy példánya is megtalálható. Ennek kapcsán felhívom a téma iránt érdeklődők figyelmét, hogy szerzőnk itt közölt tanulmányát jól egészíti ki az OKMÁNYBÉLYEG nemrég megjelent, Internetről is elérhető 2016/3 számában a „Határőrvidék egykrajcáros hírlapilleték-bélyeg ismert példányai" című írás. Vas István példánya ebben a 4. számú, melyet a Profila árverésén 2006-ban vásárolhatott meg. Képi eltérésekből azóta egyértelműen kiderült, hogy a 2011-es Darabanth árverésen szerepelt, és az OKMÁNYBÉLYEG-cikkben 5. számú példány viszont hamis! Helyére léphet a British Library Tapling-gyűjteményében idén fotózott, alábbi használatlan bélyeg. A 9 valódi, már ismert képű darab mellett mintegy 4 lappangó további példánnyal számolhatunk.[1]

Megjegyzendő, hogy a kiadás tusrajza eredetiben szerepelt a 4. Mafitt szalonban, a Monográfia pedig többféle feketenyomatot is említ. Aki rendelkezik az utóbbival, kérem küldjön róla képet, hogy pótlólag bemutathassuk.[2]

A Tapling-példány

A kiadás tusrajzai

[1] vö: Monográfia III. 749.o.
[2] Monográfia III. 748.o.

MAGYARORSZÁG HÍRLAPILLETÉK BÉLYEGEI (1868–1898)

VAS ISTVÁN, SZIGETVÁR

Magyarország hírlapilleték bélyegei tulajdonképp a pénzügyi bélyegek közé tartoznak. Ám a viszonylag kevés vámhivatali bélyegzés mellett, túlnyomó többségük postai kezelésen ment át. A szakirodalom és a katalógusok ezért szokásosan a magyar postabélyeg-gyűjteményekhez sorolták ezeket.

A hírlapilleték bélyegeket feldolgozta a Monográfia, szerepelnek a Magyar Bélyegek Kézikönyvében, Visnyovszki Gábor Bélyegkönyvében és természetesen a katalógusokban. Legrészletesebben dr. Rend Ferenc dolgozta fel a Monográfiában, aki az irattári anyagokat csaknem kimerítően áttanulmányozva írta meg a kiadás történetet. Nagyon kevés ismerete volt azonban arról, hogy mik vannak a különböző gyűjteményekben, noha 15 neves gyűjtőnek mondott köszönetet adataikért. Ennek ismeretében meglepő, hogy az általa leírtak mennyire hiányosak, különösen az összefüggések területén. Saját gyűjteményem[3] alapján az alábbiakban megpróbálom kiegészíteni, és helyesbíteni a Monográfiában leírtakat.

A bélyegek nyomása (1 krajcár) négyszer százas ívekben történt. Hogy ez a nagy ív ne mozduljon el, felül és alul szegélylécekkel rögzítették. Ezeknek lenyomatai láthatók a felső és alsó bélyegeken, összefüggéseken.

Nem szól azonban a szakirodalom arról, hogy később áttérhettek a százas ívekre, ugyanis itt már nem található a szegélyléc lenyomata. Bemutatok szegélyléces összefüggéseket, köztük egy nagy ritkaságot: felső ívszegélyléces 4o-es ívdarabot, majd egy teljes százas ívet, ahol már nincs szegélyléc lenyomat. Ezt egészíti ki egy másik nagy ritkaság, egy használt függőleges 2o-as tömb (két ilyen ismert, egy a Bélyegmúzeumban van, a másik itt látható), ezen szintén nincs nyoma szegélylécnek. A bélyegzése 1887-es, lehet, hogy ekkor már elkezdték az 1888-as kiadás előkészítését (ott csak százas ívekkel találkozunk).

Ezek a kérdések átvezetnek bennünket az összefüggésekhez. Idézet a Monográfiából: "Az első kibocsátású magyar hírlapilleték bélyegekből nagy készlet nem maradt használatlanul, ennek ellenére elég nagy összefüggések ismertek. A rézvörös 2 krajcárosból pl. teljes százas ív létezik, sőt ismeretes a használatlan 1 krajcáros címletből egy 198-as tömb is. A következő általunk ismert legnagyobb összefüggés a 2 krajcáros címlet függőleges hatos tömbje. Párokat, csíkokat és kisebb tömböket használatlanul nem ismerünk." Megjegyzem, hogy mindkét objektum a Bélyegmúzeum tulajdonában van.

[3] Szkennelt lapjai a CD mellékleten láthatók. A szerző által küldött, színhibás illusztrációk egy részét ebből sikerült halálát követően utólag színhelyesre cserélni. A szerk.

1 krajcáros

A következőkben az a kérdésem, hogy miért nem tért ki dr. Rend Ferenc arra, hogy megállapítása az 1 krajcárosra is vonatkozik-e. Megmutatom itt az 1 krajcáros tömbjeit, amelyekről az előbbiekben írtam.

1. ábra

A kiadás egyik nagy ritkasága a felső ívszéles 4o-es tömb, amin jól megfigyelhetők a szegélyléc lenyomatok.

2. ábra

3. ábra

Tekintettel a Monográfia hiányosságaira bemutatok még néhány nagyobb 1 krajcáros összefüggést[4].

A később megjelent Magyar Bélyegek Kézikönyve már négyestömbig bezárólag értékelte az 1 krajcáros használatlan összefüggéseit.

4. ábra

[4] A CD mellékleten három további négyestömb, a gyűjtemény szkennelt lapjain pedig még több összefüggés látható

5. ábra

Az alábbi kívül csak egy további 20-as tömb létezik, mely a Bélyegmúzeumban látható.

6. ábra

A következőkben egy összeállítást mutatok be az 1 krajcárosokból: színek, bélyegzések, érdekességek.

7. ábra: színek

8. ábra: bélyegzések

Szakirodalomban nem jelzett vámhivatali bélyegzések:

9. ábra. M.K. POSTA HÍRLAP KIADÓ HIVATALA SOPRON

10. ábra. M.KIR. POSTAHIVATAL HOMONNA

11. ábra. M.K. HIRLAPKEZELŐ POSTAHIVATAL POZSONY (R)

Az 1881-es dátum (a bélyegen a helyes 81 lenne) helyett fordított 18-as szerepel

12. ábra: dátumhibák, papírosránc és ívszínátnyomat

A használt összefüggések közül a párok eléggé gyakoriak, azonban az ennél nagyobbak már ritkák. A legnagyobb használt összefüggések közül a függőleges 2o-as tömb már az előzőekben bemutatásra került, ismert még 4-es, 6-os 8-as tömb.

13. ábra.

Az itt bemutatott 4-es és 6-os tömb (a bélyegzésük alapján) valószínűleg ugyanabból az ívből származik, mint a függőleges 2o-as tömb.

A 2 krajcáros

Színei sokkal változatosabbak. A barna többféle árnyalatán kívül megtalálható még a ritkább vörösesbarna és a legritkább barnásvörös (rézvörös) szín.

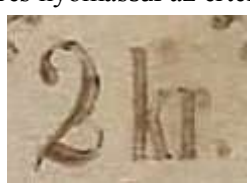
14-16. ábra

csokoládébarna barna kávébarna

17-19. ábra: vörösesbarna

Vörösbarna, üres nyomással az értékszámnál:

20. ábra

21. ábra: barnásvörös (rézvörös)

Már szó volt róla, hogy a Bélyegmúzeumban fennmaradt egy teljes 2 krajcáros barnásvörös (rézvörös) százas ív, azonban ezen felül és alul is megtalálható a szegélyléc lenyomata, tehát minden valószínűség szerint százas ívekben nyomhatták.

Az ívszegély- léceken többször is változtathattak, amit jól bizonyít, hogy be tudok mutatni háromfélét is (erre egyébként a Monográfia is utal).

22. ábra.

Az összefüggésekről is esett már szó, a következőkben bemutatok 2 krajcáros használatlan összefüggéseket minden színben, köztük olyan ritkaságokat, mint barna színben l0-es, 16-os, sőt 50-es tömb, a ritkább színekből két vörösesbarna 4-es tömb (kissé eltérő színben), valamint egy barnásvörös (rézvörös) 9-es összefüggés.

23a-e ábra: barna összefüggések

23f-25 ábra: barna összefüggések (folytatás)

26. ábra: vöröses-barna

27. ábra: barnásvörös

Az 1868-as kiadás bérmentesítései mind ritkák, különösen az úgynevezett álvegyes bérmentesítések. Ezek úgy jöttek létre, hogy még a feladó országban ottani bélyeggel bérmentesítették, majd Magyarországra érkezve ellátták a megfelelő hírlapilleték bélyeggel.

Az első bemutatott darabot Belgrádban adták fel, de az ottani osztrák postahivatalban, ezért osztrák bélyeg került rá. Hazánkban került rá a hírlapilleték bélyeg (SEMLIN).

28. ábra

A következő újságot Jeruzsálemben adták fel, amely akkor török uralom alatt volt. Először itt raktak rá egy török illetékbélyeget, amire aztán előértékelenítés került (nyomtatott szöveggel), Magyarországon pedig egy barnásvörös (rézvörös) bélyeg került rá.

29-30. ábra

Végül egyedülálló ritkaságot mutatok be. A szakirodalom egyöntetűen állítja, hogy az 1868-as kiadás 2 krajcáros címletéből használt pár nem ismert.

31-32. ábra

A bemutatott küldemény igazi unikum, ugyanis a Belgrádban feladott újságot (ami eredetileg két darab lehetett), Magyarországon egy vörösesbarna 2 krajcáros-párral látták el. Hogy eredetileg két újságnak kellett lennie, azt alátámasztja a belföldi bérmentesítés szerb bélyege is. Tehát, hogy a 2 krajcárosból használt pár nem ismeretes, módosítani kell.

Az 1888-as kiadás

Az 1888-as kiadás sokáig a szakirodalomban, a katalógusokban 1889-es évszámmal szerepelt. Voloncs Gábor tisztázta végül, hogy a helyes dátum 1888. Az eddig ismert legkorábbi bélyegzés 1888. május 26.

34. ábra

A kiadás újnyomatai kartonpapíron[5]

35. ábra

Néhány gyűjtő kezdetben inkább téves évszámbeállításnak vélte az előforduló 1888-as dátumot. A mellékelten bemutatott újság azonban perdöntő, ugyanis az újság megjelenésének időpontja 1888. október 20, az újság érkezése pedig 1888. október 22.

38. ábra

A kiadás már vízjeles (kr), a bélyegkép eltérése a "k" betűnél található. Megjegyzem, ezt a vízjelet már az 1881-es krajcáros kiadásnál használták.

A következőkben áttekintést adok színekről, bélyegzésekről és egyéb különlegességekről.

39a-c ábra: sötétkék színek

39d ábra: világoskék szín

[5] A szerző itt eredetileg tévesen próbanyomatot írt, amit elhunyta miatt időben javítani már nem lehetett. A szerk.

40. ábra: vámhivatali bélyegzések

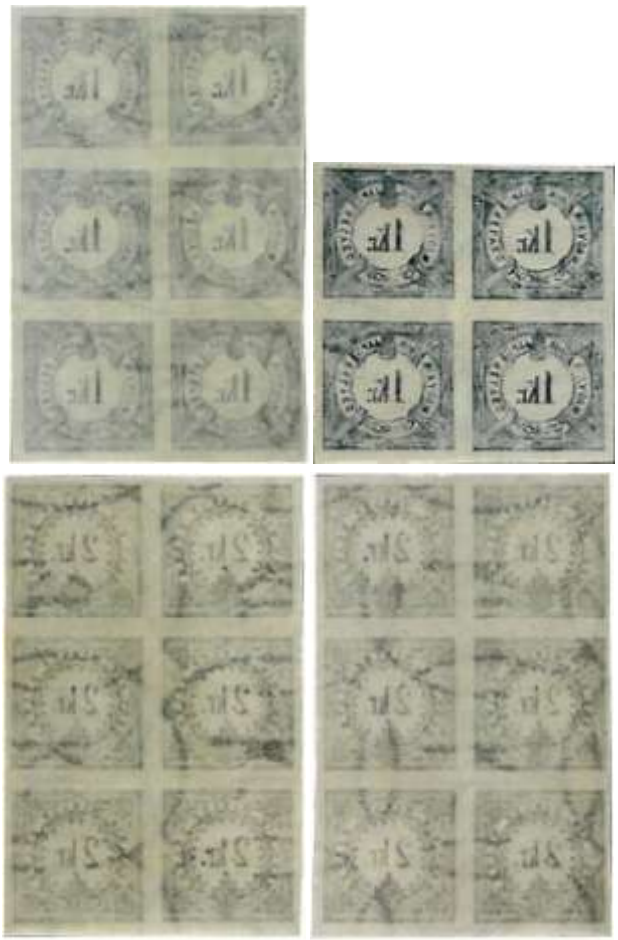

41. ábra: értéktelenítés tollvonással

42-48. ábra: színátnyomatok

49-51. ábra: színátnyomatok (folytatás)

Idézet a Monográfiából: "A használt összefüggéseket kimondottan ritkának mondhatjuk ennél a kiadásnál. Az 1 krajcáros címletből pároknál nagyobb összefüggést nem ismerünk." Ez utóbbi megállapítás tévedés, a Magyar Bélyegek Kézikönyve később már értékelte is a hármas és négyes csíkokat. Bemutatok néhány nagyobb összefüggést.

52-53. ábra

A fenti bélyegzések egyébként nagyon ritkák, a szakirodalomban ismeretlenek. Az elsőt nem írom le külön, mert jól olvasható, a másodiké BUDAPEST / KIÁLLÍTÁS 1.SZ.

Megjegyzés: a továbbiakban bemutatott összefüggések közül négy is NAGYVÁRAD lebélyegzésű. Lehetséges, hogy ezek sokáig egy gyűjtőnél "lapultak" meg, ezért nem voltak ismertek.

54. ábra

55-56. ábra

Végül következzen a kiadás legnagyobb ritkasága, egy használt 3o-as tömb (MAKÓ bélyegzés), amely a magyar hírlapilleték-bélyegek jelenleg ismert legnagyobb használt összefüggése.

57. ábra

A 2 krajcáros címletnek két fő színárnyalata van: egy világosabb és egy sötétebb, kissé feketés barna. A használt példányok bélyegzése alapján a világosabb színűek a korábbi nyomatok, míg a feketés barnák a későbbiek.

58. ábra

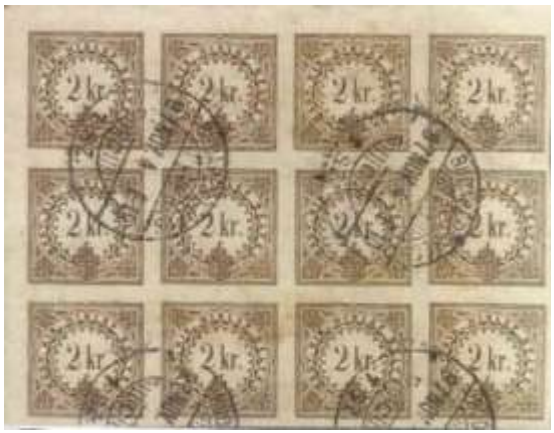
Idézet a Monográfiából: "... a 2 krajcáros címletből mindössze néhány 4-es tömböt ismerünk mindig mozgóposta bélyegzéssel. Hogy mennyi az a néhány, az teljesen bizonytalan, egy van a Bélyegmúzeum tulajdonában, ezzel együtt az ismert 4-es tömbök száma 7 darab. Létezik ugyanakkor 6-os tömb is, amelyről Orbán Ferenc tanúsítványa 1993-ban azt írta, hogy ez a legnagyobb használt össze függés, és egyedüli példány. Azóta ismerünk 5 darab 6-os tömböt, sőt 2 darab 12-es tömb is előkerült. Jelenleg ezek a használt 2 krajcáros legnagyobb összefüggései. A Magyar Bélyegek Kézikönyve csak 3-as sávig értékel.

59. ábra

60-63a-b. ábra. ábra

64. ábra

65. ábra

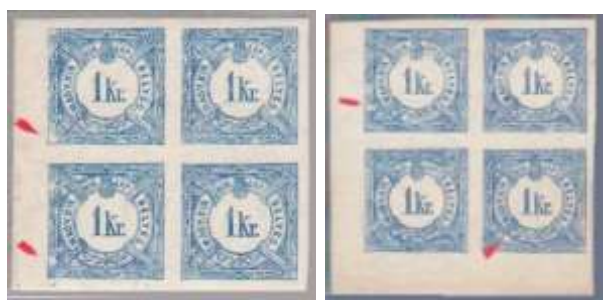
Álvegyes bérmentesítés: argentin címszalag rányomott 4 centavós bélyeggel, a címszalagon jól látható "Austria" megjelöléssel, csak konkrét címzésben jelenik meg az „Ungarn” szó. Nyilván ezért raktak rá csak 1 krajcáros hírlapilleték bélyeget a 2 krajcár helyett.

66. ábra

Az 1898-as kiadás

A bélyegkép változatlan, csak a vízjel lett nagykorona (II). Itt nincs szükség kiegészítésekre, helyesbítésekre. Bemutatok használatlan összefüggéseket, ahol a lemezhibák jelzik, hogy a nyomólemez sem változott.

67b-c ábra

67a ábra

67d ábra

Végül a bérmentesítésekből mellékelek 2 darabot. Az egyik egy filatéliai levél, címzettje Richter Lajos, a kor egyik legnevesebb gyűjtője, aki feltehetően saját magának adta fel a levelet 3 darab 1 krajcáros hírlapilleték bélyeggel bérmentesítve. amelyek érvényességi ideje már lejárt. A helyes díjtétel 5 fillér lett volna, a 3 hírlapilleték bélyeg átszámítva 6 fillér. Tehát a levél túlbérmentesített, viszont a függőleges hármas-sáv ennél a kiadásnál nagyon ritka.

68. ábra

Ez az utolsó objektum álvegyes bérmentesítés. Francia teljes címszalagon francia bélyeg, valamint egy nagyon szép sarokpéldány hírlapilleték bélyeg pár. Oka, hogy 1898-ban 2 krajcáros címletet már nem adtak ki, így csak 1 krajcáros állt rendelkezésre.

69. ábra

KIEGÉSZÍTÉS A PENGŐ-FILLÉR KIADÁSRÓL MEGJELENT CIKKHEZ

TÓTH GYÖRGY, BÉKÉSCSABA

Mervyn Benford a Philatelica korábbi számaiban két tartalmas írást publikált az első és második pengő-fillér sorozatról. A nálam található pár postatörténeti dokumentum alapján, teljesen egyetértek azzal, hogy e korszakban jelentős, ma még jórészt feltáratlan postatörténeti ritkaságaink fedezhetők fel. Néhány kiegészítéssel és dokumentummal szeretnék hozzájárulni ehhez.

A cikk magyarra fordítása során használt néhány megnevezés szerintem fogalmi zavart okozhat. A fordítás megtévesztő módja miatt a Budai Várat ábrázoló bélyegként írnám le a sorozat 25 fillérnél magasabb címletű darabjait. A sorozat hamisítványait pedig inkább ahhoz a Dorottya úti trafikhoz kötném, mely e 8 és 16 filléreseket árulta, mert nem csak a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank használta fel ezeket.

1a ábra. Hamis 8 filléres nem a PMKB-hez kötődő levélen

A kiadással párhuzamos díjjegyeseket nem sorolnám a ritkaságok közé. A helyi 4 filléres a távolsági 8 filléres díjjegyesből az anyagomat átnézve elég sok található. 1930-ban a Posta az Értékcikk raktárban található 4 és 8 filléres lapokat egészítette ki 2 filléres gépi bélyegzővel az aktuális díjszabáshoz igazodva. Ezek a lapok már jóval ritkábbak, mint az eredeti 4 és 8 filléres díjjegyesek.

Elsőként bemutatok én is egy Panama-csatorna zónájába küldött levél borítékját, melyben párban van a 20/25 filléres felülnyomott bélyeg.

1b. ábra

<u>Pénznemek és tarifák</u>

Téves az a megállapítás, hogy csak a külföldi ajánlás és a belföldi expressz díjak változtak 1927. január 1-től.

Emellett ugyanis változtak a belföldi ajánlási díjak is, melynek bemutatására következik egy helyi 1. súlyfokozatú ajánlott levél …

2. ábra

… valamint egy 2. súlyfokozatú helyi ajánlott levél 12 fillér ajánlási díjjal ….

3. ábra

… továbbá egy vegyes bérmentesítésű 3. súlyfokozatú 1927-ből már 15 fillér ajánlási díjjal.

4. ábra

A korona fillér számításakor a PRT úgy rendelkezett, hogy 1926. december 31.-ig Koronában kellett megadni a postai díjakat, 1927. január 1.-től Pengő-fillérben.

A kedvezményes országok köre a felsorolt országokon kívül Csehszlovákiára, Romániára, Olaszországra is kiterjedt.

A kedvezményes országokba, a nyomtatványok díja 4 fillér volt, egyéb országokba az alapdíj 6 fillér volt ez 20 g-onként emelkedett 2 fillérrel

Vegyes bérmentesítések

Vegyes bérmentesítéseknek csak az első Pengő fillér kiadás és a Korona kiadás vegyes bérmentesítéseit nevezném. Ez a korszak, mely mindössze 1 évig tartott rengeteg ritkasággal szolgál.

Bemutatok három érdekes bérmentesítést ebből a korszakból.

Az 5. ábrán látható egy korai légiposta levél az USA-ba. Madonna, Ikarusz, Arató és Pengő-fillér bélyegekkel. A következő egy légi lap, vegyes bérmentesítéssel.

5. ábra

6. ábra

9. súlyfokozatú ajánlott levél Svájcba vegyes bérmentesítéssel:

7. ábra

A 16/1 szám 18. oldalán bemutatott 10 Pengő 20 fillér bérmentesítésű szállítólevéllel kapcsolatban megjegyzem, hogy az űrlapon 100 *Koronás* benyomott okmánybélyeg található, nem Pengős. 100 Pengő hatalmas érték lett volna 1927-ben. Ahogy a dal is mondja havi 200 fix-szel az ember könnyen viccel!

Az 50 filléres Budai Várat ábrázoló bélyeg egyes bérmentesítésben felhasználható volt úgy is, mint 1930. november 15. után a helyi expressz tarifa. Csatoltan bemutatok egy ilyen helyi levelet is.

8. ábra

Téves az a megállapítás, hogy a belföldi légiposta pótdíj 2 fillér volt, ez csak a hírlap–csomagokra vonatkozott. A levélküldemények pótdíja 20 g-onként 4 fillér volt.

Ebből a korszakból leggyakrabban a Pécs-Kaposvár- Budapest légi járat postájából található köznapi küldemény. Nagyságrendekkel ritkább a Nyíregyházi légi járaton feladott köznapi küldemények. A nyitó légi járat postájából még található küldemény, de későbbi felhasználású rendkívül ritka.

9. ábra

Csatoltan bemutatok további három levelet: előbb két 8 fillérest, melyek Korona- Pengő vegyes bérmentesítésűek (10-11. ábra).

10. ábra

11. ábra

Végül álljon itt egy parádés boríték is, melynek bérmentesítésében megtalálható az 1926. évi sorozat 1, 4 és 16 filléres értéke ráadásul a 16 filléres mindkét színben. A 8 és a 40 filléres bélyeg az 1928-as sorozatból való 1928. december 13-i dátummal.

12. ábra

13. ábra 2. súlyfokozatú ajánlott levét,
8 bélyeges 8 színű vegyes bérmentesítéssel

Az egyik legritkább és legkevésbé ismert vegyes bérmentesítés:

14. ábra: Budapesti helyi expressz levél 20 fillér vegyes bérmentesítéssel 1926-ból.

Az utóbbi évek aukciós eredményeiből, valamint a külföldi börzék tapasztalataiból azt lehet leszűrni, hogy a korszak egyre inkább felkapottabb lesz. Egyre kevesebb ritka küldeményt lehet találni, ráadásul ezek is egyre drágábbak.

Bár ezek természetszerűen nem versenyezhetnek klasszikus ritkaságaink értékével, de egyre gyakrabban fordulnak elő e területen is a korábbi időszakokhoz képest jelentős áremelkedést jelentő 100 és 1000 euró közötti árak.

BÉLYEGFÜZETEK AZ EGYETEMES POSTAEGYESÜLET (UPU) 75. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

KŐHALMI CSABA, INDIANAPOLIS

Az Egyetemes Postaegyesület 75. évfordulójára kibocsátott, három értékből álló magyar bélyegsorozat részletes leírása a Monográfiában6 megtekinthető. A bélyegek fogazott, fogazatlan és egy vagy három oldalon fogazott variációban kerültek árusításra. Ezen kívül hat különféle tartalmú bélyegfüzet is látott napvilágot. A Monográfia és a Kézikönyv csak kétféle bélyegfüzetet sorol fel. A Katalógus már megemlíti a harmadik, a speciális bélyegfüzetet. Vámos Imre 2004-ben megjelent írása négy különböző tartalmú füzetről számolt be. A legfrissebb adatok szerint két újabb tartalmú füzet került a gyűjtők kezébe, tehát a variációk száma most már hat.

A bélyegeket 100-as ívekben nyomták. Az évek folyamán a közölt példányszámok csökkentek, valószínűleg a raktározott felesleges bélyegek megsemmisítése után.

A teljes ívek száma a közölt adatok szerint a következő:

	fogazott	fogazatlan	speciális
Monográfia	2.225	814	1.706
Kézikönyv	1.308	598	946
Katalógus	1.607	598	1.051

(A Monográfia 1967-ben, a Kézikönyv 1986-ban és a kezemben lévő Katalógus 2003-ban került publikálásra.)

A fogazott és a fogazatlan bélyegek (1. ábra) témája nem kíván külön elemzést. A fogazatlan ívekből kivágott bélyegek bérmentesítésre is használhatók voltak, ámbár a Monográfia szerint a forgalomba helyező rendelet ezt külön nem említi. Érdekesség kedvéért megjegyzem, hogy ezek a bélyegek lettek érvényesek „vágott" formában az 1871-1922-es időszakban kiadott hírlapbélyegek óta először. (Kivételes esetet csak az 1939-es Protestáns-blokk és az 1949-es Puskin-blokk szolgál fogazatlan formában.)

1. ábra. 1Ft-os fogazott és fogazatlan UPU bélyeg

[6] A hivatkozott források bibliográfiai adatait a cikk végén levő irodalomjegyzék tartalmazza. A szerk.

UPU bélyeg a speciális ívekből.

A speciális fogazatú 100-as ívek leírása megtalálható a Monográfia 321. oldalán. A *2. ábrán* bemutatott egy vagy három oldalon fogazatlan bélyegek az ilyen ívekből kerültek forgalomba.

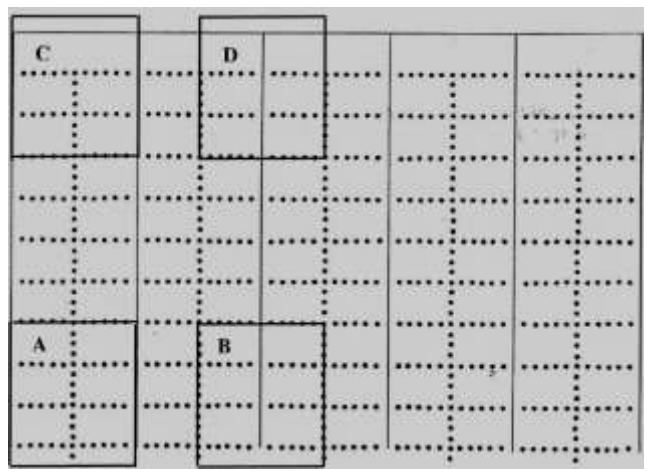
2. ábra. Egy vagy három oldalon fogazatlan 1Ft-os

A *3. ábrán* bemutatok egy 10-es tömböt, ami szintén az ilyen ívek felső két sorából származik.

3. ábra. 10 x 1Ft-os bélyeg a speciális fogazatú ív bal felső két sorából.

Ezekből az ívekből készültek a füzetek. Időrendi sorrendben először a két oldalon vágott, 6-ös tömböt tartalmazó füzetek kerültek árusításra 23 forintért (21,60Ft névértékű bélyeg plusz 1,40Ft kezelési költség). Ez a A variáns. A 6-os tömböket az ívek alsó három sorából vágták ki, valószínűleg ollóval, és az ívszegély használatával két tűzőkapoccsal erősítették a fedő és hátlap közé. Minden ívből 5-5 ilyen tömböt lehetett felhasználni a füzetek előállításához. A *4. ábrán* A betűvel van megjelölve egy ilyen ívhely.

4. ábra. A speciális 100-as ívek vázlata. A folyamatos vonalak fogazatlan sort vagy oszlopot jelölnek meg.

A középen fogazatlan 6-os tömböt tartalmazó B variáns füzet csak a bélyegek forgalomból történt kivonása után kerültek értékesítésre. A *4. ábrán* B betűvel van megjelölve egy ilyen ívhely. Ez a variáns jóval keresettebb, mint az első kiadás. Számtanilag ez természetes, hiszen a speciális fogazatú ívek alsó három sorából csak 4-4 ilyen tömböt tudtak felhasználni a füzetek készítéséhez. Hiteles adatok hiányában csak feltételezni tudom az A és a B variáns füzetek példányszámát.

Ha az 1949-1950-es években 1.706 darab speciális ív (ez az adat, amit a Monográfia közölt) állt rendel-

kezésre a füzetek gyártásához, akkor az A variáns füzet maximális példányszáma 8.530 lehetne. De mivel a B variánst is ezekből az ívekből készítették, ez az adat nem elfogadható. A Katalógus szerint csak 1.051 ív létezett. Ebből maximum 5.255 füzetet lehetett volna elkészíteni. Tehát a lehetséges füzetek száma minimum 5.255 és maximum 8.530.

Ezek a számok nem felelnek meg a valóságnak mivel a B variáns is ezekből az ívekből ered. A B variáns katalógus értéke duplája az A-nak, tehát feltételezhetjük, hogy kétszer annyi A került forgalomba, mint a B. Számokban akkor az A füzet példányszáma 3.500-tól 5.650-ig lehetséges és az A füzeté 1.750-tól 2.840-ig. (A Kézikönyvben jelzett 946 ívet itt nem vettem figyelembe. Ez az adat csökkentené a lehetséges füzetek számát.)

Az A variáns példányok átlagszáma kb. 4.500 darab ([5650 + 3500] / 2 = 4575). Hasonlóan, az A átlagszáma kb. 2.250 ([2840 + 1750] / 2 = 2295). Ezek a számok csak akkor érvényesek, ha minden kinyomtatott ívet felhasználtak. Én úgy képzelem el a kiadást, hogy az A füzeteket folyamatosan csinálták, ahogy a kereslet megkívánta. A felhasznált ívekből árusították a különleges perforációval ellátott bélyegeket (*2. ábra)*, bélyegpárokat (*7., 8., 9. ábra*) és tömböket (*3. ábra*). A megmaradt bélyegek egy részét kiselejtezték és megsemmisítették. Ezért változott a hivatalos példányszám. Írásom befejezése előtt rámutatok egy adatra, ami kimutatja, hogy a kinyomtatott ívekből nem mindegyiket használták fel az A és B variáns füzetek elkészítéséhez.

Szerintem az A variáns bélyegfüzet példányszáma valójában kb. 3.500 darab. Ezek elkészítéséhez 700 ívet vettek igénybe. A visszamaradt 500 ívből készült a kb. 2.000 B variáns füzet.

5. ábra. Az A és a B variáns bélyegfüzet fedőlapja.

A felhasznált speciális fogazatú ívek felső két sorát részben értékesítették, mint a már többször említett *3. ábrán* bemutatott 10-es tömb és a különböző bélyegpárok mutatják. A ívekből kb. 5-8 ezer, három oldalon fogazatlan bélyegpár lehetséges (*7. ábra*) de ez a szám nem megbízható mivel nagyobb összefüggések is léteznek és 1950-ben ezekből alakították a C és D variáns bélyegfüzeteket. A hátra maradt négy bélyegsorból (az ívek 3.-6. sora) maximum 34.000 két oldalon fogazatlan bélyegpár (*8.* és *9. ábra*) vagy 27.000 középen fogazatlan bélyegpár (*10. ábra*) volt lehetséges későbbi értékesítésre.

6. ábra. Balról: két oldalán fogazatlan 6-os tömb az A variáns bélyegfüzetből. Jobbról: középen fogazatlan 6-os tömb a B variáns bélyegfüzetből.

7. ábra. Csak egy oldalon fogazott bélyegpár a speciális ívek felső sorából.

8. ábra. Két oldalon fogazatlan bélyegpár.

9. ábra. Két oldalon fogazatlan 4-es tömb.

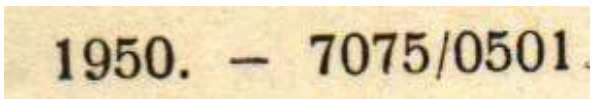

10. ábra. Középen fogazatlan bélyegpár.

1950-ben megjelent a 3Ft-os UPU bélyeg 4-es blokkban, fogazva (14.000 blokk) és fogazatlanul (10.000 blokk). Talán a blokk üzleti sikere (majdnem minden blokk és az azokból kiemelt egyes bélyeg a filatéliai kereskedelem lett felhasználva) serkentette a postát újabb füzetek gyártására.

A füzet fedőlapján fel van tüntetve az 1950-es évszám (*11.* és *12. ábra*). Ezek a füzetek az épségben maradt speciális fogazatú ívek felső három sorainak bélyegeit tartalmazzák. A C variáns 6-os tömb (*13. ábra*) valamennyi bélyege a jobb- és baloldalon fogazatlan. A kiemelés helyét C betűvel jelöltem meg a *4. ábrán*.

A D variáns tömb (*14. ábra*) két széle fogazott, de valamennyi bélyegpár középen fogazatlan (D betű a *4. ábrán*). A *gordiuszi-csomó* kérdése: hány darab ilyen füzet készült? Elképzelhető, hogy csak csekély számú ív vagy ívtöredék maradt meg 1950-ben. Szerintem 500-on aluli az ilyen füzetpár száma, a C és D variáns kb. egyforma mennyiségben.

11. ábra. Az 1950-es füzet fedőlapján feltüntetett évjárat és számok. A számok elemzése számomra ismeretlen.

12. ábra. A C és a D variáns bélyegfüzet fedőlapja.

13. ábra. Két oldalán fogazatlan 6-os tömb a C variáns bélyegfüzetből.

14. ábra. Középen fogazatlan 6-os tömb a D variáns bélyegfüzetből.

15. ábra. Az E és az F variáns bélyegfüzetek fedőlapja.

Tavaly az év vége felé felbukkant két, eddig teljesen ismeretlen variáns, amit E és F-nek nevezek. A Society for Hungarian Philately tagja, aki Oroszországban él, mutatta be nekem. Ő az eBay árverésen jutott hozzá egy NYStamps nevű eladótól. A két füzet fedőlapja egyezik a C és D variáns füzetekkel (*15. ábra*), de A és B variáns 6-os tömböket tartalmazott (*16. ábra*). Egy másik érdekesség: a tömbök csak egy kapoccsal voltak rögzítve a fedő- és hátlaphoz, azok közepén. Minden másik A-B-C-D füzet kettő kapoccsal van összefűzve.

16. ábra. Balról: F variáns, középen fogazatlan 6-os tömb. Jobbról: E variáns, két szélén fogazatlan 6-os tömb.

Csak feltételezni tudom, de gondolom, hogy a speciális fogazatú ívek felső soraiból használt tömbök elfogytak és a megmaradt alsó három sorból pótolták a hiányt mivel többlet volt a fedő- és hátlapból. Hány ilyen füzet készülhetett? Csak elenyésző mennyiség lehetett.

Visszatérek az egy oldalon fogazott bélyegek példányszámának az elemzésére. Ha a legnagyobb példányszámot nézem, akkor kb. 8.500 ilyen bélyegpár készült (1.706 ívből ívenként 5 pár). A kevesebb, 1.051 ívből csak kb. 5.200 pár. 1950 közepe táján

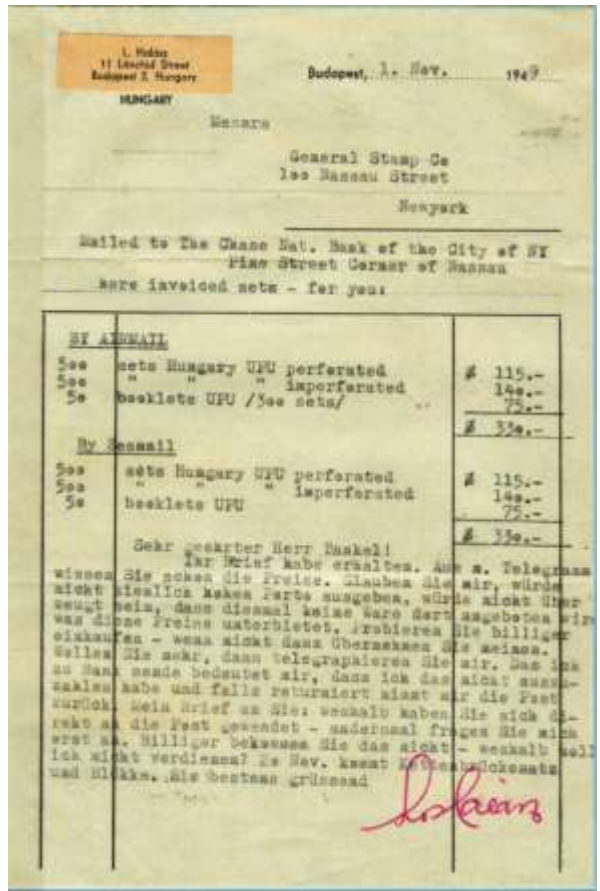
elképzelhető, hogy ennek a mennyiségnek 50-60 százalékát már eladták. A megmaradt ívekből vagy ívtöredékekből már csak 500-800 füzetet lehetet készíteni.

Az 1950-es UPU bélyeggel kapcsolatban egy másik érdekesség is létezik. A Filatéliai Szemle 1976. májusi számában rövidke hír jelent meg ezzel kapcsolatban. Bemutattak egy bélyeget, amin az „1949" évszám helyett „1950" volt feltüntetve. Vámos Imréhez került egy példány, amit az eBay-en keresztül eladott egy Amerikában élő Society for Hungarian Philately tagnak. Érdeklődtem Imrétől, hogy honnan származik ez a bélyeg. Ő csak annyit volt hajlandó mondani, hogy "K" elvtárs kezdeményezésére készült a bélyeg, amiből csak 5-6 darab létezik. („K" elvtárs Kossa István, aki rövid ideig a MABÉOSZ elnöke volt.) A „bélyeg" színe radikálisan eltér a normál 1949-es kiadástól (*17. ábra*).

17. ábra. 3Ft-os UPU bélyeg 1874-1949 és 1874-1950 évszámokkal.

Halász L. aktív bélyegkereskedő volt az 1940-es években. Sok elsőnapi boríték maradt, meg amiket külföldre küldött, főként Egyesült Államokbeli bélyegüzletházak címére. A Filatéliai Vállalat megalapítása előtt az ilyen "maszek" üzletelés nem volt törvényellenes. Érdekes tanulmányozni a megmaradt ajánló levelét az UPU bélyegekkel kapcsolatban (*18. ábra*). Nagy mennyiségű fogazott, fogazatlan bélyegsort és füzetet kínál egy ismert USA-beli bélyegüzletnek. (Akkoriban, a New York-i Nassau Street volt az amerikai bélyegkereskedés fellegvára.)

18. ábra. Halász UPU-bélyeg ajánlata a General Stamp Company-nak 1949-ből.

Az 500 fogazott/fogazatlan sor névértéke 1.800 Ft volt, amit 115-140 dollárért volt hajlandó elküldeni extra postaköltség nélkül. Az 50 darab bélyegfüzetért (ezek minden bizonnyal A variánsok voltak), aminek az eladási ára 1.150Ft volt, 75 dollárt kért. Kb. 4.800 forint értékű áruért (bélyegek névértéke

plusz kb. 50Ft postaköltség) $330-t igényelt, ami azt jelenti, hogy egy dollárért 14,55Ft-ot számított.

1946. augusztus 1-én, a forint bevezetésekor, a dollár átváltási ára 11,74Ft volt. Nem találtam történelmi adatot, hogy ez megváltozott-e 1949 végéig. (Később, az 5 Éves Terv bevezetése és az ipar forszírozott államosítása után a forint már nem volt konvertibilis. Az átváltási értéke attól függött, hogy kapitalista vagy szocialista országok szerepeltek a külkereskedelemben.)

Visszatérve Halász úr leveléhez, kb. 3Ft hasznot kívánt elérni egy dollár átváltásánál. Nem tudom, hogy sikerült-e neki ez az üzlet.

19. ábra. Elsőnapi boríték fogazott és fogazatlan bélyegekkel. A címzett, Earl F. Blinn bélyegkereskedő, szintén sok éven át tagja volt az USA-beli Society for Hungarian Philately-nek.

Befejezésül bemutatok három, filatéliailag inspirált futott levelet 1949-es UPU bélyeggel bérmentesítve (*19.-21. ábra*).

20. ábra. Jobb oldalon fogazatlan bélyegsor elsőnapi borítékon.

21. ábra. Egy oldalon fogazott bélyegpárok a speciális ívek felső sorából.

Felhasznált irodalom:

Kézikönyv = A magyar bélyegek kézikönyve, 323/331 o.
Monográfia = A magyar bélyegek monográfiája, V. kötet, 319-323/383-385 o.
Katalógus = Magyar posta- és illetékbélyeg katalógus. 2003-as kiadás, 80/83 o.
Emmerich Vamos, *The 1949 UPU Booklets*, The News of Hungarian Philately, Vol. 35, No. 1, October-December 2004

BEVEZETÉS MAGYARORSZÁG VÁGOTT BÉLYEGEKKEL BÉRMENTESÍTETT ELSŐNAPI LEVELEIBE

ROBERT B. MORGAN, LOS ANGELES

A magyar vágott bélyegek 15 évnyi gyűjtése után érdeklődésem egy véletlen folytán 1985-ben az 1945-1946 hiperinflációs küldemények felé fordult. Így kerültem aztán a magyar postatörténet sűrűjébe. Akkor még nem tudtam, de mint kiderült, ez olyan fordulópont volt, amivel számomra élethosszig tartó gyűjtési/kiállítási utazás kezdődött. Csak jó idő múlva éltem át az „aha" élményt, hogy vannak elsőnapi leveleim (ún. FDC-k) vágott bélyegekkel is, és a postatörténet itt találkozhat a vágott bélyegek gyűjtésével is, a vágott bélyegek ritkaságát pedig jelentősen fokozzák a valóban *futott elsőnapi* levelek.

Rögtön éreztem, hogy gyűjtésükbe bele fogok szeretni és így ez hamar második fontos gyűjtési területemmé vált. Az inflációhoz hasonlóan úttörő jellegű téma újabb kihívást és hasonlóan nagy elégedettséget nyújtott. Megtanultam azt is, hogy türelmesnek és kitartónak kell lennem. A gyűjteménnyel együtt nem csak ismereteim növekedtek egyre jobban, hanem kezdettől fogva élveztem e ritka borítékok utáni vadászat minden percét.

Bár ezzel kapcsolatos munkám még messze nem teljes, sőt, kifejezetten nyitott a jövőbeli kutatások számára, úgy érzem, hogy itt az ideje megosztanom mindazt, amit eddig megtudtam róluk.

Mint tudjuk, 1958. előtt Magyarországon postai célokra korlátozott számban vágott bélyegek is készültek. Ezek 1939: Protestáns napok emléklap, 1941: Művész-blokk[7], 1949: Puskin kisív, 1949: UPU 75. évfordulójára kiadott bélyegsor, Lánchíd sor, Sztálin 70. születésnapi bélyegsor, és végül 1950: a bélyegnapi Bem-blokk.

1958-tól már minden vágott magyar bélyeg postai bérmentesítésre is érvényessé vált (PRT 180.633/8.B.) ám az igen korlátozott mennyiségek és a fogazott bélyegeknél sokkal (4-10x) magasabb eladási áraik miatt ezeket a maguk korában csak ritkán használták kereskedelmi vagy privát levelezésekben. Míg vágott bélyegek gyakorlatilag minden magyar kiadáshoz megjelentek, elsőnapi bélyegzővel kezelt FDC-k velük csak 44 éven át, 1947. március 5. és 1991. december 6. között fordulhatnak elő.

A magyar bélyegkiadások népszerűsítése céljából a vágott sorok és blokkok néhány példányát a Magyar Posta *promóciós célú FDC-ken* küldte külföldre. 1980-tól előfizetéses rendszerben engedélyezték egyéni gyűjtőknek, *vágott bélyeges FDC-k rendelését is.* Úgy vélem ezek szintén igen

[7] Fordító megjegyzése: a szerző által használt angol megnevezéseket a Magyarországon használtakra fordítottam.

ritkák és természetesen integráns részei is gyűjteményemnek.

Van néhány korai (1947. előtti) vágott kiadás postai küldeményen *elsőnapi emlékbélyegzéssel*, melyek a későbbi elsőnapi bélyegzések előfutárainak tekinthetők. A legkorábbi ilyen előfutárom a Művész-blokk melyet csak vágottan bocsátottak ki 1941. január 5-én. Ezzel szemben, a bélyegsor azonos bélyegképpel, de eltérő színben már korábban, 1940. december 31, forgalomba került fogazott és vágott változatban is, de FDC csak a fogazott változattal ismert.

FDC előfutár. Scott B130. 1941. január 5. zöld, köralakú elsőnapi alkalmi bélyegzéssel. Bérmentesítésre csakis a bontatlan, teljes blokk volt használható.

Míg az FDC-ket <u>*fogazott*</u> bélyegekkel széles körben terjesztették, <u>*vágottakat*</u> csak „célzott" személyek/társaságok kaptak a magyar bélyegek promóciója céljából. Az ezekhez alkalmazott emlékbélyegzők azonosak voltak.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés, 1949. november 1, Scott 859-60, C63. Az ajánlási szelvényen a „Kir" szót feketével áthúzták.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés, 1950. december 10. Scott C80.

Sok minden tisztázatlan még – például mikor kezdődött a vágott bélyegek reklámcélú használata FDC-ken? A legkorábbi darabom dátuma 1949. november 1, az UPU alapításának 75. évfordulójára készült alkalmi bélyegkiadással.

Rombusz alakú elsőnapi bélyegzés. 1949. december 21.
Dr. Szőke András küldte Béla Bauernek, az SHP jelenlegi elnöke, Alan Bauer apjának.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés. 1951. november 4.
Scott 974-78.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés. 1956. augusztus 12.
Scott 158b. A fordított pár középen vágott változata.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés (postakürttel).
1958. február 22, 1958. Scott 1181.

Nem tudok magyarázatot arra sem, hogy a vágott bélyegek bérmentesítésre való érvényességének 1958-as engedélyezésével ellentétben hogyan lehetnek korábbi FDC-im is: 1949. november 1. (U.P.U.); 1949. november 20. (Lánchíd); 1949. december 21. (Sztálin)[8]. Az ajánlási ragjegyek tanúsága szerint a Magyar Posta Értékcikkraktárából többségüket ugyanarra az USA címre küldték, egy továbbit pedig Svájcba.

[8] Lektori megjegyzés: e kiadások fogazottan és vágva is megjelentek és mindkét formájukban felhasználhatók voltak.

A rombuszos és köralakú elsőnapi bélyegzések kisebb-nagyobb eltérésű változatait Vargha Sándor[9] már kimerítően leírta. A kétkötetes könyv-adatai 1983 júliusában végződnek, ám az elsőnapi bélyegzések gyakorlata még további nyolc évig, 1991-ig folytatódott.

1947.03.05 –1949.08.14, 1949.08.20 –1956.10.07
1957.01.31 –1966.09.16

A 1947. március 5-én használatba vett rombuszos elsőnapi bélyegzőkön nincs dátum, és nem tartalmaznak postajelet. A bélyegzést elkülönülve helyezték a borítékra és sosem használták értéktelenítésre.

A rombuszost követő, köralakú elsőnapi bélyegzés, 1966.10.17. a Scott C262-74 bélyegsor egy részével.

Az FDC-k rombuszos típusát (kivéve az 1947. június 8-i Eszperantó postajelet) 1966. december 29-ig használták. A reklámcélú FDC levelezés vágott bélyegekkel első években még csak esetleges volt.

A rombuszos elsőnapi bélyegzést 1966. október 17-én váltotta a *köralakú*. Ebben már látható postai jel és rendszerint szintén külön áll, de ritkábban értéktelenítésre is használták. Minden ezt követő FDC a köralakú elsőnapi bélyegzőt tartalmazza 1991. december 6-ig, ahol a posta megszüntette a vágott bélyegek kibocsátását és ezzel pontot tett gyűjteményeink végére.

Az utolsó elsőnapi bélyegzés. 1991. December 6. Scott 3330.

Tanulmányom csak a vágott bélyegekkel ténylegesen futott levelekkel foglalkozik, a használatlan FDC-k nem tartoznak ebbe a körbe. Velük ellentétben, e borítékok a postatörténet minden szempontjának megfelelnek: bérmentesítést tartalmazva átjutottak a levélküldési rendszeren,

9 Vargha Sándor: „Katalógus az Elsőnapi bélyegzők lenyomatairól /1947.III.5-től – 1983.X.7-ig" I. és II. kötet

magukon hordozva minden postai kezelés és köznapi használat kopási nyomait.

A vágott bélyeges FDC-ket a Magyar bélyegek eladásának külföldi reklámozásra küldték „kiemelt" kereskedőknek, publicistáknak, katalógus kiadóknak és néha befolyásos VIP személyeknek. Megfigyelhető, hogy a legtöbb célpont csak fogazott bélyegeket kapott és csak a néhány legnagyobb kereskedő jutott vágott bélyeges FDC-khez. Közülük még kevesebb mindkét változatot is megkapta. A címzettekhez menő levelezés időtartama különböző időszakra és időtartamokra korlátozódik. Nem tudok semmilyen feljegyzésről hogy ki(k) döntött(ek) a „célba vett" személyekről sem a vágott bélyegekkel küldött levelek mennyiségéről.

E vágott bélyeges reklám FDC-ket a következő helyekről küldték:

(Mindegyikről dátumozott példányaim vannak:)

1. A Posta Értékcikkraktára és Bélyegirodája / Budapest 62. (1949.11.20)
2. Philatelia Hungarica (1951.09.04.)
3. Magyar Filatelia/Budapest,VI.,November-tér 3 (1958.08.30.)
4. Philatelia Hungarica, (1958.10.26)
5. Philatelia Hungarica, P.O.B. 20, Budapest 5, Hungary. (1958.12.31, to 1964)
6. Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szöv./ Titkárság / Budapest 5, Postafiók 164. (1965.08.20)
7. Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége /Titkárság /Budapest 53. Postafiók 164 (1959.09.20; 1965.) MABÉOSZ/ Bp.5.Pf.184. (1967.03.21; 10.31; 11.21)
8. Posta Értékcikkhivatal/Budapest XIII, Váci út 17, (to VIPs 1970.03.7; 1974)
9. Magyar Bélyeggyűjtők/ Országos Szövetsége / Postacím:1387 Bp.Pf4:/Szlaszám: OTP VI. ker. 509-95 (1979.11.20) Philatelia Hungarica/ P.O.B. 600/Budapest 5/Hungary. (1947.07 07, to 1980)
10. Philatelia Hungarica,/P.O.B.600/Budapest,5, Hungary (1947.07.07, to 1980)
11. Philatelia Hungarica, Public Relations, P.O.B.600,Budapest,5, Hungary (1988.04.20)
12. Philatelia Hungarica/H-1373. Budapest / P.O.B.600. (1968 to 1989)
13. FDC/Magyar Bélyeggyűjtők/ Országos Szövetsége/Budapest, Pf.4./1387 (1981-1991)
14. FDC/Magyar Bélyeggyűjtők/ Országos Szövetsége/Budapest 62.Pf.4./1387 (1991.12.06)

Philatelia Hungarica = a Magyar Posta marketing szervezete volt.

MABÉOSZ (Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége) = a szerződést e szolgáltatásra a Magyar Posta és a MABÉOSZ közt időről-időre hosszabbították meg 1-5 évre. A feldolgozásért és felelősségért cserébe a *MABÉOSZ* 6% árengedményt kapott. Ugyanezt a 6%-os engedményt kapták postai termékeket árusító egyéb üzletek, köztük dohányboltok is.

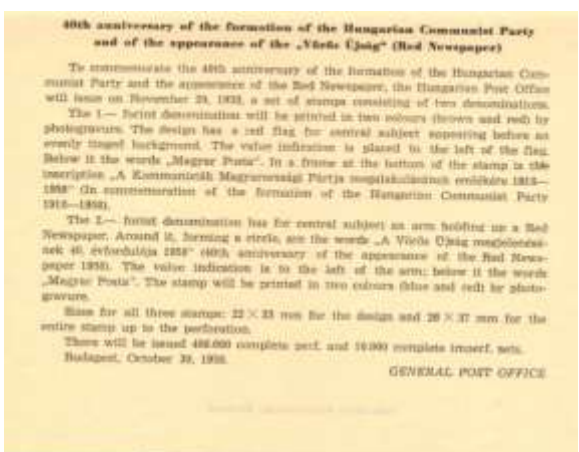
Kísérő anyagok

Az FDC-k csomagolása időnként változó volt. Kezdetben a kiadás postai bejelentését és a megrendeléshez szükséges információkat csatolták. A későbbi küldemények az új kiadás leírását és (kicsinyített) fekete-fehér fényképét tartalmazták. Merevítőként üdvözlőkártyát vagy pusztán csak méretre vágott játékkártya lapot használtak. Végül

egy az új kiadások leírásához egy értéktelenített fogazott példány is tartozott. Ezen tartozékok többnyire nem maradtak fenn, mert a címzettek eltávolították. Én azonban ezeket is érdekesnek és az FDC-k 44 történetének dokumentálásához tartozónak vélem.

Merevítő lap és különböző reklám mellékletek

40th anniversary of the formation of the Hungarian Communist Party and of the appearance of the „Vörös Újság" (Red Newspaper)

To commemorate the 40th anniversary of the formation of the Hungarian Communist Party and the appearance of the Red Newspaper, the Hungarian Post Office will issue on November 20, 1958, a set of stamps consisting of two denominations.

The 1.— forint denomination will be printed in two colours (brown and red) by photogravure. The design has a red flag for central subject supporting before an evenly ringed background. The value indication is placed to the left of the flag. Below it the words „Magyar Posta". In a frame at the bottom of the stamp is the inscription „A Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulásának emlékére 1918—1958" On commemoration of the formation of the Hungarian Communist Party 1918—1958).

The 2.— forint denomination has for central subject an arm holding up a Red Newspaper. Around it, forming a circle, are the words „A Vörös Újság megjelenésének 40. évfordulója 1958" (40th anniversary of the appearance of the Red Newspaper 1958). The value indication is to the left of the arm; below it the words „Magyar Posta". The stamp will be printed in two colours (blue and red) by photogravure.

Size for all three stamps: 22 × 33 mm for the design and 26 × 37 mm for the entire stamp up to the perforation.

There will be issued 480.000 complete perf. and 10.000 complete imperf. sets.

Budapest, October 30, 1958.

GENERAL POST OFFICE

A vágott bélyeges reklám FDC-k tehát a következő csoportokba sorolhatók:

a) Előfutár időszak elsőnapi emlékbélyegzéssel,

b) Ténylegesen futott reklámcélú FDC-k elsőnapi és postai bélyegzéssel,

c) Megrendelt, postán küldött FDC-k elsőnapi és postai bélyegzéssel,

d) postán futott privát FDC-k elsőnapi és postai bélyegzéssel,

e) Nem futott FDC-k, elsőnapi szívességi bélyegzéssel (CTO-k)

f) Ugyanezek privát címekkel ellátva, nem futott, vagy későbbi dátumú postai kezeléssel,

g) FDC-k fogazott bélyegekkel, tarifára kiegészítve (a hátoldalon) korábbi kiadású bélyegekkel.

Feltehetően minden vágott 1958 utáni kiadás létezik reklám FDC-ken, habár 35 évnél hosszabb gyűjtésem ellenére jó néhány még hiányzik, sőt jobbára nem is találkoztam velük.

Gyűjtői tapasztalatom szerint a vágott bélyegekkel ténylegesen postázott reklámküldemények száma igen alacsony, 5-30 darab között mozgott. Tudomásom szerint sem a címzettekről, sem a darabszámokról nyilvántartás nem lelhető fel. Ahogy a postán nem futott, pusztán eladásra rendelést szívességi elsőnapi bélyegzésű FDC-k esetében is, senki sem sejti a tényleg létező mennyiséget. Megfigyeltem viszont, hogy a postán e küldemények célonként eltérő és korlátozott időben érkeztek.

Az elsőnapi bélyegzések 44 évéből 201 különböző nevet (nem számítva külön a postacímek

változásait) jegyeztem fel. Példányaim vannak elsőnapi reklámküldeményekből 26 különböző országból: Ausztrália, Ausztria, Belgium, Brazília, Bulgária, Kanada, Anglia/U.K., Franciaország, NDK/NSZK, Gibraltár, Magyarország, Izrael, Olaszország, Mongólia, Marokkó, Hollandia, Palesztina, Lengyelország, Spanyolország, Svédország, Svájc, Törökország, Uruguay, U.S.A. és Venezuela.

Összegezve: *több mint negyed százada lezárult időszakban léteznek vágott bélyegekkel bérmentesített elsőnapi küldeményeink, erősen korlátozott mennyiségben, igen kisszámú helyre küldve.* Ez egy félelmetesen nagy, de ugyancsak gyümölcsöző gyűjtő kihívás!

Egy olyan kiállítási gyűjtemény összeállításának lehetőségén gondolkozom, amivel tudtommal még senki sem foglalkozott. Ha elkészül a kiállítási lapok megírástól függően egy „FDC" vagy Postatörténeti osztályba lehet benevezni az USA nemzeti (WSP), (FIP) nemzetközi vagy feltehetően Európa (FEPA) filatéliai kiállításain.

Vágott FDC-im másodpéldányait készséggel cserélem minden érdeklődővel, email az alábbi: Bobm2@roadrunner.com

Végül, bemutatom a legmegdöbbentőbb FDC-t, az 1951-es vágott és fogazott Lila-blokkpárt, amit a Filatelia Hungarica küldött egy New York-i kereskedőnek. Ezek az 1951-es budapesti nemzetközi kiállításra készültek, csak szervezők és kiállítók kapták ajándékba. Az ajándék ívpár csak 16 napig volt érvényes bérmentesítésre, 1951. október 6. és 21. között. Akik október 14-én este ezt az ajándék blokkpárt megkapták, már nem volt lehetőségük FDC-n postára adni!

Angolból fordította: Szücs Károly

HÍREK

Májusi csoportkép a magyar bélyeg születésének 150 évfordulójára rendezett soproni nemzetközi szemináriumunkról:

Szeptemberben a Finlandia 2017 FEPA kiállításon magyar vonatkozású gyűjteményekkel tagjaink közül nagy aranyérmet szerzett Adriano Bergamini, továbbá aranyérmeket nyertek: Bob Morgan, Nagy András, Szücs Károly és Severin Péter. Gratulálunk kiállítóinknak! A Stampex Autumn 2017 London kiállításon a zsűri az illetékbélyeg osztály nagyaranyérmére értékelte Szücs Károly tagunknak honlapunk bemutatói közt is megtalálható, a Habsburgok szignettáit bemutató gyűjteményét.

Novemberben a HUNFILA 2017 tiszteleti osztályában és szalonjában tagjaink közül kiállított: Adriano Bergamini, Czirók Dénes, Dunai Péter, dr. Homonnay Géza, Jakab András, dr. Lővei György, és Szücs Károly.

Az idei HUNFILA nemzeti nagydíját Kostyál Ferenc tagunk nyerte az 1871-es kiadásokat bemutató nagy aranyérmes gyűjteményével. A postatörténeti osztályban nagy aranyérmet szerzett Glatz István. Aranyérmeseink: Csicsay Péter, Eugen Lancz, dr. Lővei Görgy, dr. Nagy Ferenc, Nagy Gábor és Varjasi Mihály, emellett tagjaink további 11 vermeil és nagy-vermeil érmet is szereztek.

A MABÉOSZ ajánlására idén elnyertük a FEPA „A 2016-évi legjobb európai filatéliai klub” elismerő oklevelét.

Az itt balra látható oklevelet titkárunk a FINLANDIA 2017 FEPA kiállítás alkalmával és a helyszínen rendezett 2017. évi FEPA kongresszuson vette át a FEPA elnökétől José Ramon Morenótól.

Az oklevél átadása Tamperében, 2017 szeptemberében
Balról jobbra a FEPA Board tagjai: Birthe King, Nicos Rangos. Bojan Bracic titkár, José Ramon Moreno elnök, valamint kezében az oklevéllel titkárunk, Szücs Károly (Fotó: Lővei)

A 2011-ben húszéves szünet után újraindított, digitálisan szerkesztett Philatelica elsősorban a Mafitt tagdíjfizetői számára készül, magyar és párhuzamosan angol nyelvű mutációban is, mintegy kétszer annyi magyar, mint angol, együtt 100 körüli példányban.

Újságunk 1971-tól kezdődő minden évfolyama és aktuális CD melléklete a Mafitt honlapjáról letölthető.

www.mafitt.hu

The numbers of this journal from 1971 and the current CD attachment are given on our website. With our authors' permission the contents are listed there.

XXVIII. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai − Awards of Philatelica

2013.
LS

2014.
LS

2015.
LS

A Mafitt nevének angol fordítását ebben az időszakban helyesbítettük
During this period Mafitt's name in English was changed.

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást.